

Dla [zwierząt] jesteśmy największym wrogiem i jedyną nadzieją. Te cudowne stworzenia nie będą się wykłócać w swojej sprawie. Nie podejmą walki. Nie pożegnają się. Nie zaczną krzyczeć. Po prostu znikną. A gdy odejdą, zapadnie cisza. Zostaną puste miejsca. I żadne słowa tego nie zmienią. Żadne czyny nie sprowadzą ich z powrotem. Wszystko zależy od nas. Ty i ja zdecydujemy, kto przeżyje a kto umrze.
Bradley Trevor Greive

Recenzja książki Karoliny Kuszlewicz Prawa zwierząt. Praktyczny przewodnik

Trudno jest zakwestionować opinię, że mec. Karolina Kuszlewicz jest obecnie jedną z kilku osób w naszym kraju, które posiadają największy autorytet w obszarze czynnej ochrony praw zwierząt i ich dobrostanu. Spójrzmy na rozległość jej aktywności: na co dzień prowadzi sprawy karne i administracyjne w zakresie m. in. prawnej ochrony zwierząt; pełni funkcję rzeczniczki ds. ochrony zwierząt przy Polskim Towarzystwie Etycznym; upowszechnia wiedzę z zakresu prawnej ochrony bioróżnorodności poprzez publikowanie felietonów, książek i autorskiego bloga W imieniu zwierząt i przyrody – głosem adwokata; występuje w charakterze ekspertki (konferencje naukowe, Kongres Kobiet, Igrzyska Wolności) oraz opiniotwórczej komentatorki w mediach publicznych, a to wszystko nie wyczerpuje ilości dodatkowych inicjatyw. Nie ulega więc wątpliwości, że mec. Kuszlewicz łączy dzisiaj funkcje liderki ruchu, pionierki wyznaczającej kierunek tegoż ruchu i specjalistki odnoszącej strategiczne zwycięstwa w procesach sądowych dot. zwierząt. O jakim ruchu mowa? O aktualnym, rodzimym ruchu na rzecz praw zwierząt. Co oczywiste, tworzą go zarówno potężne grupy aktywistek/-ów, długotrwałe kampanie społeczne, jak i pojedyncze, lokalnie działające osoby. Natomiast efekty pracy Karoliny Kuszlewicz dostarczają wszystkim tym osobom i organizacjom „wsparcia w codziennym stawaniu w obronie zwierząt", czego przykładem są – poza recenzowanym tutaj Praktycznym przewodnikiem – sukcesy mec. Kuszlewicz na skalę ogólnokrajową. Przypomnieć wypada, że po kilku latach samodzielnej sądowej batalii ostatecznie wygrała ona w 2016 roku kasację przed Sądem Najwyższym – doszło wówczas do pierwszego w historii Sądu Najwyższego wyroku w sprawie ochrony karpi przed niehumanitarnym traktowaniem. Osobnym zwycięstwem były negocjacje, w wyniku których (w połowie czerwca 2019 roku) powiatowa inspekcja weterynaryjna uchyliła decyzję o zabiciu i utylizacji stada ponad 180 wolno żyjących krów z Ciecierzyc w gminie Deszczno. Nie dziwi więc, gdy Karolina Kuszlewicz
w listopadzie 2017 r. otrzymała pierwsze miejsce w rankingu Rising Stars – Prawnicy Liderzy Jutra; wpisano jej osobę do „Alfabetu buntu" przy portalu Archiwum Osiatyńskiego, a Stowarzyszenie Otwarte Klatki wymieniło mec. Kuszlewicz – obok Melanie Joy – jako jedną z inspirujących kobiet, które działają na rzecz zwierząt.
Pamiętając o wysokiej klasy profesjonalizmie i szczegółowej, prawnej specjalizacji Karoliny Kuszlewicz, nieco obawiałem się lektury Praw zwierząt z trzech powodów: po pierwsze, zderzę się ze ścianą hermetycznego języka specjalistycznych paragrafów i procedur prawnych, których nie zrozumiem jako laik; zaś po drugie – ilość pojęć oraz kategorii prawnych, typologia przestępstw i wykroczeń czy natłok przepisów Ustawy o ochronie zwierząt wywoła jedynie zamęt podczas czytania. Trzecia obawa wynikała z intuicyjnego sceptycyzmu: jeżeli mamy wiele kategorii zwierząt, a także niezwykłą mnogość sytuacji, relacji lub okoliczności, kiedy należy interweniować, to czy możliwe jest przygotowanie na tyle praktycznego podręcznika, aby wszystkie te sytuacje i przepisy usystematyzować w klarownej, przystępnej formie dla dyletanta? Nie pozostało mi nic innego, jak sięgnąć po książkę i zostać szybko i bardzo pozytywnie zaskoczonym.
Wnikliwa i systematyczna lektura uwidacznia przemyślaną strukturę, która bogatą mnogość wielopłaszczyznowych problemów (prawo karne, cywilne i administracyjne; krajowa i międzynarodowa ochrona praw zwierząt) oraz zagadnień (siedem kategorii zwierząt; prawo materialne a prawo formalne; wykroczenia i przestępstwa) porządkuje w następującej kolejności. Wprowadzenie to prezentacja głównego przesłania całej książki: „obowiązku wykorzystywania wiedzy do tego, by nieść pomoc zwierzętom" wraz z wyjaśnieniem tytułu (formalnie prawa zwierząt jeszcze w Polsce nie obowiązują). Rozdział pierwszy jest przeglądem najważniejszych aspektów całego zagadnienia „prawnej ochrony zwierząt", czyli statusu prawnego zwierząt; problemu ochrony ofiar i odpowiedzialności karnej sprawców; ale też analiza powołania organu państwowego rzecznictwa ds. ochrony zwierząt w Polsce. Co bardzo wygodne, to umieszczenie przez autorkę we Wprowadzeniu uwag dotyczących prostego korzystania z książki jako narzędzia realnej pomocy i działań możliwych do podjęcia przez każdego czytelnika i czytelniczkę w obronie zwierząt. Drugi rozdział opisuje aktualny stan prawodawstwa w zakresie ochrony zwierząt pod kątem bieżących, zalecanych narzędzi pomocy, jak również z perspektywy wad i wymaganych zmian legislacyjnych. Tutaj poznajemy – bardzo przystępnie omówione – podstawowe pojęcia prawne, które powinny być znane podczas akcji ratowania zwierząt. Karolina Kuszlewicz przejrzyście tłumaczy regulacje dotyczące postępowania ze zwierzętami w ujęciu prawa karnego, administracyjnego i cywilnego. Interesująco prezentuje wzajemne relacje prawnej ochrony zwierząt z prawną ochroną przyrody i prawną ochroną środowiska naturalnego (to nie to samo!), a także hierarchię źródeł prawa.
W trzecim rozdziale przechodzimy do krytycznej analizy kolejnych artykułów Ustawy o ochronie zwierząt. Poza słabościami ustawy mec. Kuszlewicz omawia faktycznie płynące z niej konsekwencje dla ochrony zwierząt, np. obowiązek uwzględniania konkretnych potrzeb i wykluczania cierpienia, bądź też problemy dotyczące „własności" zwierząt i przepisów karnych dotyczących rzeczy. Z kolei czwarty rozdział został poświęcony ustaleniu, jakie zwierzęta objęte są ochroną, z uwzględnieniem zwierząt bezkręgowych, które są poddawane niehumanitarnemu traktowaniu. Autorka przedstawia kolejne kategorie zwierząt – wyszczególnione przez prawodawstwo – oraz związane z tymi podziałami zakresy ochrony skategoryzowanych zwierząt. Ponownie mamy krytyczną analizę – tym razem metody klasyfikowania zwierząt (domowe, bezdomne, gospodarskie, wolno żyjące, laboratoryjne i wykorzystywane do celów specjalnych) – bowiem klasyfikacja dopuszcza różnicowanie… poziomu ochrony poszczególnych zwierząt! Istotnym dodatkiem dla laika jest tutaj omówienie problemu ochrony ptaków i nietoperzy zasiedlających budynki w przestrzeni zurbanizowanej. Piąty rozdział dotyczy wyłącznie przestępstw przeciwko zwierzętom. Autorka omawia formy przemocy wobec zwierząt wraz ze szczególnie trudną sytuacją zwierzęcia jako ofiary. Przedstawia najważniejsze zasady dotyczące postępowania karnego oraz konstrukcję przestępstw (znamiona, stadia i rodzaje czynów zabronionych); analizuje przestępstwo znęcania się nad zwierzętami i pozbawienia zwierzęcia życia, a także formy szczególnego okrucieństwa wraz z przykładami. W rozdziale szóstym mamy z kolei prezentację samych wykroczeń przeciwko zwierzętom. Czytelnik/-czka dowiaduje się tutaj, że „egzekwowanie odpowiedzialności za wykroczenia jest istotnym narzędziem prawnym wpływania na systematyczną poprawę losu zwierząt". Szczególnie przydatne wydaje się wyjaśnienie, jak możemy odróżnić na co dzień wykroczenie od przestępstwa. Ostatni, siódmy rozdział poświęcony został instytucji czasowego odebrania zwierzęcia, co jest szczególnie cenne dla organizacji interweniujących na rzecz zwierząt. Mamy tutaj klarownie przedstawione zasady, na podstawie których „czasowe odebranie" funkcjonuje, a następnie szczegółową analizę dwóch możliwych trybów takiego odebrania – zwykłego oraz interwencyjnego (gdy zwierzę znajduje się w sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia). Co ważne, Karolina Kuszlewicz często odwołuje się do realnych przypadków i orzeczeń sądowych, jak też do kategorii pozaprawnych, na przykład powszechnej wrażliwości i empatii. Czyni to lekturę nie tylko bardziej przystępną w odbiorze, ale też pokazuje, że abstrakcyjne koncepty prawne i cała Ustawa o ochronie zwierząt są użytecznym narzędziem, którym możemy się efektywnie posługiwać, łącząc uważność na otaczające nas zwierzęta z odrobiną wysiłku intelektualnego, koniecznego do zapoznania się z Praktycznym przewodnikiem.
Podsumowując, lektura Prawa zwierząt silnie mobilizuje; nie pozwala pozostawać obojętnymi co stanowi chyba o największym walorze książki, a zarazem o pasji, doświadczeniu i sile uzasadnionych racji, które stoją po stronie autorki. Ciężko jest zaprzeczyć, że poruszenie u odbiorcy intelektu i emocji za pomocą tematyki stricte prawniczej wymaga niebagatelnych pokładów czystej pasji. Prywatnie wciąż towarzyszą mi silne wrażenia po zakończeniu gruntownej i wielokrotnej lektury. Pierwsze z wrażeń to intensywne zdziwienie i podziw dla autorki: mamy oto zrozumiały język i przystępne wyjaśnienie prawnych zawiłości,
a dodatkowo płynne przejścia w bardzo szerokim wachlarzu zagadnień. Kolejne uczucie to głębokie poczucie mocy sprawczej, jakie pozostaje z czytelnikiem/-czką – wiem, jak i gdzie adekwatnie reagować, gdy widzę zwierzę w potrzebie, niezależnie czy jest to koń przy dorożce, gołąb albo jeż w centrum miasta, czy może pies na łańcuchu bądź ranne dzikie zwierzę w przestrzeni rustykalnej. W każdym przypadku jest to solidnie umocowana wiedza proceduralna oraz deklaratywna, która daje poczucie mocy do działania, a zarazem poczucie silnego oparcia i zakotwiczenia w prawodawstwie. Zatem wysoka wartość edukacyjno-społeczna Praktycznego przewodnika nie podlega żadnej wątpliwości. Dochodzi do niej wnikliwa, często krytyczna analiza przepisów m.in. Ustawy o ochronie zwierząt, z uwzględnieniem kontekstu całego systemu prawa obowiązującego w Polsce (w publikacji znajdziemy odwołanie się do Ustawy o ochronie przyrody, prawa ochrony środowiska, prawa budowlanego, rozporządzeń Unii Europejskiej, a także
– co bardzo istotne – koncepcje konstytucjonalizacji ochrony zwierząt). Jeśli dodać do powyższych analiz i wnioskowań dużą ilość inspirujących prognoz oraz autorskich rekomendacji dalszej poprawy prawodawstwa, całokształ okazuje się rzetelnym podręcznikiem akademickim. Od strony dydaktycznej należy tutaj podkreślić, iż swobodę w przyswajaniu najważniejszych zagadnień z kolejnych rozdziałów umożliwia bardzo wygodny zabieg formalny – oddzielenie
w kolorowych ramkach oraz wyboldowanie treści szczególnie istotnych, które czytelnik/-czka powinien zapamiętać. Taka struktura wskazuje nie tylko na duże panowanie nad całością złożonego tekstu i jego przemyślenie, ale też sugeruje zarówno wartość popularyzatorską książki, jak i jej aspiracje naukowe, skierowane do specjalistów chcących poszerzyć zakres swych kompetencji.
Na zakończenie nie wypada pominąć szaty graficznej całego tekstu, a konkretnie – urozmaicenia treści wyjątkowo estetycznymi zdjęciami zwierząt! Tutaj ponownie należy się duży ukłon w kierunku autorki, która wykazała się wielką dbałością o detale graficzne, ale też o komfort czytania i wartość estetyczną publikacji, zbyt rzadką w akademickich czy specjalistycznych podręcznikach. Pozostaje mieć gorącą nadzieję, że przy tak wysoko zawieszonej poprzeczce przez mec. Kuszlewicz ona sama nie zrezygnuje z próby jej przeskoczenia i doczekamy się wkrótce dalszych, równie cennych tekstów. Tym bardziej że w samym Praktycznym przewodniku zarysowanych jest całkiem sporo niezagospodarowanych w Polsce obszarów prawno-etycznych w zakresie dalszego rozwijania ochrony praw zwierząt – zarówno na polu zmian systemowych, jak i metodą drobnych kroków, naukowo-aktywistycznych. Sami zaś, uzbrojeni w fachowe narzędzie prawne, idziemy czynić świat przyjaznym i bezpiecznym dla wszystkich istot, bowiem – jak zaczyna swą książkę autorka – „Każda osoba ma siłę sprawczą, by coś zrobić, (…) każda reakcja w imieniu zwierząt się liczy".
Tekst dr Marcin Urbaniak, fot. Janusz Bończak

https://sklep.istota.info/pl/p/Prawa-Zwierzat-Praktyczny-przewodnik/57

Prosimy o wsparcie naszej pracy redakcyjnej:

Serdecznie zapraszamy do wykupienia prenumeraty na rok 2020 (100 zł z wysyłką)
https://sklep.istota.info/pl/c/Prenumerata/17

lub wydania cyfrowego (4 zł):
https://sklep.istota.info/pl/p/Dwumiesiecznik-Spoleczno-kulinarny-Istota-12020.-Wydanie-cyfrowe.-Prosze-wybrac-w-dostawie-ODBIOR-OSOBISTY.-1/62

wydania papierowego (8 zł + koszty wysyłki):
https://sklep.istota.info/pl/p/Dwumiesiecznik-spoleczno-kulinarny-Istota-12020.-Wydanie-papierowe./61

Zapraszam do przeczytania książki autorstwa Marka Krydy, pt. „Polska Wikingów”
https://sklep.istota.info/pl/p/Polska-Wikingow.-Marek-Kryda/47